

Sticz László

sticz.laszlo@hm.gov.hu

A VÉDELMI IPAR HELYE SZEREPE A KATONAI KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FOLYAMATÁBAN A HM RT-K ÉS AZOK PRIVATIZÁCIÓJA BEMUTATÁSA TÜKRÉBEN

Absztrakt

A publikáció a védelmi ipar globális és európai színterei áttekintésén keresztül kísérletet tesz a magyar védelmi ipar és a katonai képességfejlesztési folyamat kapcsolatrendszerének felvázolására. A technikai tevékenységet folytató gazdasági társaságok tevékenységei áttekintését követően a privatizáció felmerülésének kérdéseit illetve annak sikertelenségei hátterét igyekszik megvilágítani. Összefoglalásként, kitörési pontok megfogalmazásával igyekszik a lehetséges megoldásokat felsorakoztatni a hazai védelmi ipar és a technikai tevékenységet folytató gazdasági társaságok tevékenységei színvonalának emelése érdekében.

This publication is making an attempt to point out the relation between the domestic defense industry and the capability development process, through the review of the activities at the global and European theatres of the defense industry. After reviewing the specific activities of the technical and technological oriented companies and Small Military Enterprises (SMEs), the author is dealing with the question of the privatization and the background of the unsuccessful privatization in the defense sphere. Summarizing the way ahead, the author is trying to formulate potential solutions for the development of defense related activities implemented by companies, SMEs and by the entirely defense sector.

Kulcsszavak: *védelmi ipar, privatizáció, kutatás-fejlesztés, kooperáció, képességfejlesztés ~ defense industry, privatization, research and development, cooperation, capability development*

Bevezetés

Kutatómunkám során, az integrált logisztikai rendszer munkafolyamatai és a hadfelszerelés fejlesztés kapcsolatrendszerének vizsgálata kapcsán célszerűnek tartom a magyar védelmi ipar egy meghatározó részének, az állami tulajdonú, HM alapítású és felügyeletű ipari jellegű gazdasági társaságok¹ helyének, szerepének és feladatainak áttekintését, hiszen a hadiipari potenciál megteremtése, fejlesztése és kihasználása a világ minden országában igen fontos a katonai képességek megtervezése és kifejlesztése során.

Sajnos, a 2000-től megkezdődött költségvetési takarékoság következtében a védelmi szférában tevékenykedő gazdasági társaságok egyre kevesebb megrendelést kaptak, csökkent a tervezett bevételük, egyre inkább a már telített piac felé kellett nyitniuk. Ez részben sikerült, ugyanakkor 2006-ban a Kormány úgy döntött, hogy a három haditechnikai részvénytársaság kötelező állami részesedésen felüli részt privatizálnia kell a tulajdonosnak, mely kísérlet eredménytelenül zárult. Az eredménytelenség hátterének felvillantására, valamint a lehetséges kitérési pontok felvillantására vállalkozom jelen írásomban.

Mielőtt rátérnék a privatizációs folyamatok hátterének ismertetésére, szükségesnek vélem a védelmi ipar vonatkozásában röviden felvillantani az elmúlt időszak globális és nemzeti szintű történéseit.

Védelmi ipari tapasztalatok globális vonatkozásban²

A védelmi ipar globális problémái között a legfontosabb az, hogy a világ helyzetében bekövetkezett mélyreható változások miatt a kínálat és kereslet aránya megváltozott. A kereslet a hadiipari termékek iránt jelentősen visszaesett. A közelmúltban lezajlott változások mellett a helyzetet tovább súlyosbítja a napjainkban kirobbant pénzügyi-gazdasági válság, melynek következtében a valuták leértékelődtek, a közkiadások csökkentek, a költségvetési megszorítások fokozódtak, a nemzetközi valutaalap és egyéb pénzügyi intézmények kölcsönfeltételei szigorúbbak lettek és ennek következtében az országok elvesztették vásárlási potenciáljukat. Így fordulhat elő az is, hogy az országok gyakrabban vásárolnak másodkézből, vagy használt fegyverzetet, netalántán átütömezik a fejlesztési feladataikat.

A hosszú távú technológiai fejlesztéseket illetően szintén problémákkal találta magát szemben a védelmi ipar. A kutatás és fejlesztés költségeinek (az innováció személyi és tárgyi feltételei megteremtésére irányuló, és az ehhez kapcsolódó beruházásokra fordított pénzügyi erőforrások tekintetében) nagymérvű növekedése miatt a technológiai fejlődés lelassult. Számos országnak egyre nehezebb lett ezeket a költségeket fedezni. Megváltozott a polgári és a katonai termelés közötti viszony.

---

¹ A MNV zrt. Tulajdonában lévő, de HM felügyeleti joggal rendelkező ipari és erdőgazdasági társaságok:
Zártkörűen működő ipari részvénytársaságok:

- HM Armcom Kommunikációtechnikai Zrt
- HM Arzenál Elektromechanikai Zrt.
- HM Currus Harcjárműtechnikai Zrt.
- HM EI Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Zrt

Zártkörűen működő erdőgazdaság részvénytársaságok:

- HM Kaszó Erdőgazdaság Zrt.
- HM Verga Erdőgazdaság Zrt.
- HM Budapesti Erdőgazdaság Zrt.

² Szegedi László: A magyar védelmi ipar helyzete és várható fejlesztési feladatai – nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével – az Európai Unióhoz való csatlakozás tükrében. Integrációs és fejlesztési munkacsoport. Biztonsági és Védelempolitikai témacsoport, 2002. 1-4.

Ebben a fejlődési tendenciában három elem különböztethető meg.

- Az első az, hogy a technológiai, technikai fejlődés a civil kereskedelmi szektorban előbbre áll, mint a katonai szektorban.
- A második az, hogy ma már számos civil termék kerül katonai felhasználásra, ami korábban fordítva volt.
- A harmadik pedig az, hogy a polgári és a védelmi iparból származó ismeretek, termékek összeolvadnak, ami hatással lesz a jövő védelmi iparára.

A globális változások hátrányos gazdasági hatását leghamarabb az Egyesült Államokban ismerték fel. Kiindulva abból, hogy az új helyzetben sem csökken a védelmi ipar stratégiai jelentősége, intézkedéseket tettek, amelyek alapvetően három területen voltak rendkívül hatékonyak.

- A kutatás és fejlesztés terén fokozták a beruházást, hogy a korábbi magas kutatási színvonal ne csökkenjen.
- Új programokat indítottak be, melynek hatásaként sikerült a kutatás és fejlesztés terén dolgozó szakember-gárdát megtartani.
- Határozott intézkedéseket tettek a termelés koncentrálására több hadiipari vállalat összevonásával.

Mindezek figyelembevételével az állapítható meg, hogy az Egyesült Államokban két olyan fontos terület van, ahol jelentősen megelőzik Európát. Az első a termelés hatékonysága, a másik a kutatás és fejlesztés.

Az európai védelmi ipar³

Az európai védelmi iparnak az az alapvető jellemzője, hogy a nagy országok fejlettebb védelmi ipari technológiai bázissal rendelkeznek, és ezért rá tudják kényszeríteni akaratukat a kis országokra a kooperáció során. Ennél azonban nagyobb probléma, hogy egyes kooperációkba lehetetlenné teszik a kis országok bejutását, mint például az OCCAR4-ba, amely így jelentősen megkönnyíti a nagy országok helyzetét.

Ezek figyelembevételével, mi lehet a kis országok, köztük Magyarország stratégiája a viszonylagos függetlenségük megtartása érdekében. Az alapvetően elfogadható megközelítés, hogy minden ország azt gyártson, amiben jobb lehetőségekkel rendelkezik. Ezzel el lehet kerülni a megkettőzést, ami az amúgy is szűkös erőforrások pazarlását eredményezheti. Mindezekhez fel kell mérni, hogy a kis országokban milyen terméket lehet előállítani hatékonyan és olcsón.

Az európai nagy és kis országok vonatkozásában a tények azt mutatják, hogy a négy nagy ország határozza meg a szövetségi rendszer alapfegyverzetét. Ha azonban ezeket az alapfegyverrendszerekbe beépíthető elektronikai eszközöket tekintjük, akkor már nem bizonyítható egyértelműen, hogy a nagy országok tudnak csak hasznosíthatót alkotni. Ezt mintegy alátámasztván a kisebb országokban fokozott mértékű fejlesztés indult meg az elektronikában és a számítógépes programgyártásban. Valószínűleg ez az egyik szegmens, ahol a védelmi ipari együttműködés kialakítható.

---

³ Szegedi László: A magyar védelmi ipar helyzete és várható fejlesztési feladatai – nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével – az Európai Unióhoz való csatlakozás tükrében. Integrációs és fejlesztési munkacsoport. Biztonsági és Védelempolitikai témacsoport, 2002. 4-8.

⁴ Az OCCAR (Organisation Conjointe de Cooperation en Matiere d'Armement) egy fegyverkezési együttműködést elősegítő szervezet, melynek jelenleg 5 tagállam a tagja.

A nagy és kis országok kapcsolatában az évtized elején nagymértékben fokozódott az európai védelmi ipar technológiai bázisának függősége az amerikai bázistól, ami a kis országok vonatkozásában még sokkal érezhetőbb volt. A védelmi ipari vállalatok megpróbálták megoldani ezt a hátrányos helyzetet. Ennek céljából három megoldási módozatot alakítottak. Az egyik a termelés diverzifikációja volt, mégpedig a polgári célú termékek gyártása irányába. A másik megoldás a specializáció volt, melynek révén egyes vállalatok a piaci résekbe próbáltak betörni. A harmadik pedig a kettős rendeltetésű termékek előállításának módszere volt.

A magyar védelmi ipar a rendszerváltozástól napjainkig

A rendszerváltozás a védelmi ipar egészét döntő mértékben érintette, ami strukturális válságot idézett elő. Ennek legfontosabb tényezői a belső megrendelés hiánya és a külső piacvesztés volt, amely nagymérvű termeléseszkökhöz, jövedelem-visszaeséshez és ennek következményeként az alkalmazottak elbocsátásához, vagy átirányításához vezetett.

A védelmi ipari kutatás és fejlesztés terén is rendkívül hátrányos hatást eredményezett a megrendelés és a tőkehiány. A korábbi magas szintű kutatóbázisok, kutató intézetek és vállalati kutatólaboratóriumok a 90-es évek első felében fokozatosan csökkentették tevékenységüket, vagy egyáltalán megszűntek. A magasan képzett műszaki gárda nagyrészt feloszlott és más területre vonult át.

Ugyanakkor számos kutatási programot leállítottak forráshiány miatt. Ezzel párhuzamosan csökkent a műszaki fejlesztésre fordítható összegek nagysága is, ami a termelő eszközök műszaki fejlesztésének gátjává vált.

Fontos változás következett be a védelmi ipar állami támogatása vonatkozásában is. A korábbi, mindenki által szükségesnek tartott támogatási formák (adókedvezmények, bértámogatás, kutatási és fejlesztési beruházások, export-támogatás, stb.) megszűntek, vagy teljesen beszűkültek. Ennek ellenszerét a védelmi ipari tevékenységekben érintett felek éveken keresztül nem találták meg.

Az európai integrációs folyamatok hatása a hazai védelmi iparra⁵

A magyar védelmi ipari vállalatok fő problémája a fizetőképes piac elvesztése, amely vonatkozik a bel és külföldi piacra egyaránt. A belföldi piacon a beszerzési oldal egyértelműen a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek. Ezek esetében a beszerzés alapvetően költségvetési tényező.

Más a helyzet a **külpiacon**. Azok a vállalatok, amelyek a kutatás és fejlesztés, valamint az innováció révén képesek magas technológiai szintű termelésben versenyképes terméket előállítani, megteremthetik a versenyben való részvételük lehetőségét. Sőt, az EU tagság előnyei kihasználásával hatékonyabban vehetnek részt a nemzetközi tevékenységekben.

Szakértők körében általános az a vélemény, hogy az ország védelmi iparának konszolidációjára több lehetséges változat is adódik. A legfontosabb három változat a következő:

---

⁵ Szegedi László: A magyar védelmi ipar helyzete és várható fejlesztési feladatai – nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével – az Európai Unióhoz való csatlakozás tükrében. Integrációs és fejlesztési munkacsoport. Biztonsági és Védelempolitikai témacsoport, 2002. 17-23.

- Fenn kell tartani az **állam többségi tulajdonját** olyan védelmi ipari objektumokban, amelyekben a nemzetbiztonsági szempontok elsőbbsége érvényesül a piacgazdaság követelményeivel szemben.
- Piaci, pénzügyi, adóügyi, kölcsönügyleti és egyéb eszközökkel célszerű a versenyben előnyt biztosítani a **hazai magántőke** számára a külföldi magántőkével szemben.
- **Hazai és külföldi tőke** bevonásával önálló, új szektorként célszerű működtetni a védelmi ipart, mely esetben az állam nem korlátozza a tulajdonosi jogok megszerzését.

Mindegyik változat a privatizációra helyezi a hangsúlyt, kiindulva a nyugat-európai pozitív privatizációs tapasztalatokból. Azonban a privatizálás esetén is elengedhetetlenül fontos, hogy a minőségbiztosításra, a gyártmányfejlesztésre, a kutatás-fejlesztésre és a termékszerkezet-váltásra meglegyenek a szükséges források, akár az állami tulajdoni rész utáni költségvetési támogatás formájában, akár a cégeknél elkülönített pénzügyi erőforrások formájában. E nélkül a vállalatok nem lesznek képesek a felsorolt feladatok ellátására, melynek következményeként exportképes termék létrehozása és értékesítése is csak terv maradhat.

A tényleges privatizálás további említésre méltó tapasztalata, hogy a rendszerváltás időszakában műszakilag megrekedt színvonalú, technológiában elmaradott és ezek következtében az új befogadására alkalmatlan vállalatok egyszerű privatizálása nem hozta meg a remélt eredményt, mert nem járt együtt a technológiai bázis fejlesztésével.

Ezen a módszeren tehát módosítani kellett. Így alakult ki az alaptőke-emeléses privatizáció gondolata, melynek révén, a privatizáció során a vállalat alaptőkéje legalább megkétszereződik. Ami még ennél is fontosabb azonban az, hogy az alaptőke-emelés új technológia és új technika beállításával valósul meg, ami eleve biztosítja a vállalat továbbfejlődését.

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a nemzeti védelmi erők elsősorban saját védelmi iparuknak adnak megrendeléseket, ami biztosítja annak problémamentes működését. Így a saját beszerzések maximális hazai koncentrálása szükségszerű követelményként jelenik meg.

A **hazai együttműködés** kialakításában fontos szerepet játszhatnak a védelmi iparral szoros kapcsolatban álló intézmények (pl. GM, HM, Magyar Védelmiipari Szövetség, stb). Ezek az intézmények általában birtokában vannak azoknak a legfontosabb ismereteknek, melyek alapján meg lehet állapítani, mely védelmi ipari vállalatok között van lehetőség együttműködés kialakítására tényleges termékgyártás területén, vagy karbantartás, felújítás, szervizelés területén.

---

⁶ Botos Katalin: Piac- és állam-történeti áttekintés című publikációjában írja: „Európában vegyes gazdaság alakult ki. A nyugat európai országokban jelentős volt az állami tulajdon, hol erősebb, hol gyenge az állami szabályozás. Nagyszerű példája ennek Nagy Britannia, ahol az 1979-es választások megnyerését követően, Thatcher asszony tevékenysége nyomán a még állami tulajdonban lévő vagyonok is privatizálásra kerültek. Megindult a radikális visszarendezés, az állami tulajdon leépítése, a költségvetési kiadások racionalizálása, veszteséges vállalkozások- így bányák-bezárása”. .....”Mindenesetre az általa szorgalmazott privatizáció példaként szolgált világszerte, így a szélsőséges állami beavatkozással működő kommunista blokk állami vállalatainak a piacosításához is”

További lehetőséget rejt magába a **nemzetközi együttműködés** fejlesztése is, mivel tőkeerős partner esetén mód lehet a gyors technológiai-technikai fejlesztésre. A nemzetközi együttműködés kutatása több irányba is kiterjedhet.

- Egyrészt a fejlett nyugat-európai védelmi iparágak irányába.
- Másrészt a közép-európai (lengyel, cseh, szlovák) védelmi iparral való együttműködés kialakítására (gyártási, modernizálási, karbantartási együttműködés).
- Harmadrészt pedig vizsgálni lehetne a kelet-európai, vagy távolabbi együttműködési lehetőségeket is.

A hazai védelmi ipar fenntartása elkerülhetetlen és szükségszerű, nem csak azért, mert biztonsági szempontból ez elsőrendű fontosságú. Azért is, mert a védelmi iparnak jelentős tradíciója, nagy szellemi kapacitása és az eddigiekben ismertetett nehézségek ellenére is megfelelő szintű infrastruktúrája van. Ez biztosíthatja új külföldi partnerek megnyerését.

A fentiek figyelembevételével megállapítható, hogy a védelmi ipar, az egyéb termelőágazatokhoz hasonlóan, nagyban függ a piactól. Az eredményessége nagymértékben függ attól, hogy milyen volumenű és mennyire kiszámítható megrendeléseket kap hazai és exportcélú felhasználásra, mennyire vonják be a magyar haderő modernizálásában érdekeltté váló, tőkeerős, magas technológiai szinten működő külföldi vállalatok a megnyert pályázatok teljesítésébe.

A gazdasági társaságok és a képességfejlesztés kapcsolata

A hazai védelmi szférában tevékenykedő gazdasági társaságok alapvetően a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény értelmében működnek, mely törvény célja, hogy korszerű jogi keretek biztosításával támogassa a magyar piacgazdaság további erősödését, a nemzetgazdaság jövedelemtermelő képességének fejlődését, a vállalkozások sikerességét. Előírja, hogy a gazdasági társaságok működése segítse elő a tisztességes versenyt, ne teremtsen gazdasági erőfölényt, összhangban álljon a hitelezők méltányos érdekeivel és a közérdekkel.

Hazánk helye, szerepe a szövetségi struktúrában, gazdasági, politikai helyzete, a többnemzeti együttműködés mind szélesebb körű alkalmazásának irányába mutat, hiszen összefogással, olyan fontos és szükséges képességek alakíthatók ki, melyek egy-egy nemzet erőfeszítéséből nem, vagy csak hatalmas erőforrás ráfordítással valósíthatók meg.

A hadfelszerelés⁷ többnemzeti fejlesztése, beszerzése ésszerű költségmegosztást és az erőforrások logikusabb megosztását, felhasználását eredményezik.

Mindamellet, hogy a képességfejlesztés folyamatában egyre növekvő szerepet kap a többnemzetű együttműködés, továbbra is kiemelt célként kezelendő a hazai hadipari potenciál figyelembevétele, a hadiipari kapacitások és K+F képességek fejlesztése és kiaknázása.

Ha megvizsgáljuk az Nemzeti Katonai Stratégia⁸ (NKS) képességfejlesztésre vonatkozó pontjait, megállapíthatjuk, hogy a dokumentum olyan képességalapú haderőfejlesztés

---

⁷ Hadfelszerelés = Hadianyagok (harcanyagok, fenntartási anyagok, ellátási anyagok) + Haditechnikai eszközök (harcszerszözök, biztosító eszközök, kiszolgáló eszközök)

⁸ 1009/2009. (I. 30.) Kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti katonai Stratégiájáról

végrehajtását tűzi ki célul, amely lehetővé teszi a hatékony reagálást a biztonsági környezet változásaira és kihívásaira és a haderőfejlesztés legfontosabb feladatait az alábbiak szerint határozza meg:

- Tábori híradó és informatikai rendszerek rendszerszemléletű fejlesztése, hálózatalapú működés kialakításával
- A szárazföldi erők mobilitásának, védettségének, valamint a tűzzel való pusztítás képességének növelése,
- Meglévő helikopterek modernizációja, újak beszerzése,
- Stratégiai légi szállítási kapacitás biztosítása,
- Katonák egyéni felszerelésének korszerűsítése,
- Technikai felderítő eszközök rendszerbe állítása

Mindezen fejlesztési feladatok védelemgazdasági, hadiipari támogatása a technikai irányultságú gazdasági társaságok egyik alapvető feladata kell, hogy legyen, és ha összehasonlítjuk a fejlesztendő területeket és a technikai jellegű gazdasági társaságok fő tevékenységi irányait, területeit, megállapíthatjuk, hogy teljes mértékben lehetséges és egyben szükséges is a rendelkezésre álló erőforrások kiaknázása.

A HM alapítású, technikai irányultságú gazdasági társaságok eddigi működési tapasztalatai vegyes képet mutatnak. Az ipari részvénytársaságok az alapítási időszak első éveiben, nagyjából az ezredfordulóig igen jó közgazdasági, pénzügyi mutatókkal rendelkeztek, melynek elsődleges indoka volt, hogy megfelelő megrendelést kaptak a védelmi tárcától

Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt tulajdonában lévő, HM vagyonkezelői jogkörében lévő gazdasági társaságok⁹

A téma további tárgyalása szükségessé teszi a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt tulajdonában lévő, de HM vagyonkezelői jogkörében lévő gazdasági társaságok tevékenységi területeinek rövid áttekintését

HM ARMCOM Kommunikációtechnikai Zrt.¹⁰

A társaságot a 3045/1992. sz. Kormányrendelet alapján a honvédelmi miniszter alapította 1992. április 01-i hatállyal. A társaság 100%-os állami tulajdonú, zártkörűen működő részvénytársaság. A társaság létrehozását az indokolta és működését indokolja napjainkban is, hogy a Magyar Honvédségnél rendszeresített rejtjelző eszközök, stabil és mobil híradó berendezések, valamint gépjárművek javítására, felújítására az országban egyedülálló módon a volt és jelenleg is rendelkezésre álló kapacitás képes, ugyanis a kialakított infrastrukturális elemek, speciális műhelyek csak ezen a bázison találhatóak meg.

A 3062/2004. sz. Kormányhatározat a társaságot stratégiai jellegűnek nyilvánította, mivel a minősített időszakos kapacitása számottevő, itt történik az MH híradó hadászati tartalékának üzemképes állapotban való tárolása a rendelkezésre álló fedett színekben.

---

9 Hanitz Zsolt: A Honvédelmi Minisztérium által alapított gazdasági társaságok, a rögzített hadiipari kapacitások. Szakdolgozat ZMNE 2007. 2-8.

10 www.armcom.hu, letöltve: 2009. 03. 18. 11.30.

A fenti stratégiai tevékenység mellett a részvénytársaság fő feladata a piac törvényei szerint működtetni a vállalkozást, biztosítani a folyamatos működést és likviditást oly módon, hogy az MH változó mértékű megrendelése ellenére megtartani azt a szakember állományt, akik képesek mindenkor eleget tenni az elsőrendű, alapvető feladat teljesítésének. Ennek megfelelően a NATO csatlakozás és az aktív békefenntartói szerepvállalás óta folyamatosan történik különböző rendeltetésű híradó rendszer gépkocsik beépítése.

A polgári szféra területén szoros az együttműködés a különleges gépjárműveket üzemeltető (mentő, sebesült szállító, sugárvédelmi, állatgyógyászati, mentesítő, polgári védelmi mérő, mozgáskorlátozottakat szállító, speciális mérő) Országos Mentőszolgálattal (a továbbiakban: OMSZ), T-Com távközlési céggel.

A részvénytársaság fix költségeinek tekintetében – annak alacsony szinten tartásával – magasan az élmezőnyhöz tartozik a hasonló profilú, illetve nagyságrendű társaságok között.

HM ARZENÁL Elektromechanikai Zrt.¹¹

A társaság Nyírteleken, az MH egyik objektumában mintegy 25 ha területen helyezkedik el, infrastruktúrával jól ellátott.

A társaság alaptevékenysége a Magyar Honvédség rakéta- és lokátor-technikai eszközeinek javítása, modernizálása, műszaki felülvizsgálata, kismagasságú légvédelmi rakétarendszer eszközeinek, valamint leszállító lokátorainak havi rendszeres karbantartása, helyszíni javítása, ellenőrzése, páncéltörő, levegő-levegő, levegő-föld és föld-levegő típusú rakéták műszaki állapotának vizsgálata, üzemidejük hosszabbításához szükséges technológia kidolgozása és végrehajtása, valamint mérőműszerek, emelő-eszközök műszaki felülvizsgálata, javítása és kalibrálása. A Magyar Honvédség felderítő és magasságmérő radar állomások vevő és jelfeldolgozó rendszereinek modernizálása, azok üzemeltetési költségeinek csökkentése és megbízhatóságuk növelése, valamint NATO szabványoknak megfelelő adatátviteli rendszerek kifejlesztése szintén a társaság tevékenységéhez kapcsolódik.

Fővállalkozóként illetve nagy beruházások esetén alvállalkozóként telepítette a külsőterei behatolás-jelző, videokamerás megfigyelő, betöréscijelző és beléptető rendszereket. A cég adottságaiból, múltjából eredően szakmailag továbbra is meghatározó a Magyar Honvédség megrendelése, ami elsősorban haditechnikai eszközök javításából és a technikai őrzésvédelmi jelzőrendszerek gyártásából, telepítéséből tevődik össze.

Az utóbbi években rendkívüli mértékű a HM rendelés állomány csökkenése, ami jól mutatja a haderőreformmal együtt járó, alkalmazott technikai eszközökben végbemenő változást, illetve a költségvetés honvédelmi fejezetében a tervszámok csökkenését.

Az MH-ban folyó átszervezési, átalakítási folyamatok, valamint a költségvetési szigorítások közvetlenül és közvetve is befolyásolják a társaság megrendelés állományának összetételét és volumenét.

Az export tevékenységen belül a NAMSÁ-val kötött 2 db NATO lokátor jelfeldolgozó rendszerének részleges modernizációja és az újabb Vietnámban telepített lőszerfelújító berendezés tekinthető meghatározónak.

---

¹¹ www.hmarzenal.hu, letöltve: 2009. 03. 18. 10.00.

A cég árbevételre realizáló tevékenységét- az ingatlanok kivételével- teljes egészében saját termelési eszközeivel, vagyonával, és szükség szerint forgóeszközhitel igénybevételével végzi.

HM CURRUS Harcjárműtechnikai Zrt.¹²

A HM CURRUS Gödöllői Harcjárműtechnikai Részvénytársaságot zártkörű alapítású 100 %-os állami tulajdonú társaságként 1992. december 31-ével alapították, melynek főbb tevékenységi köreit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

Napjaink kiemelt feladata a BTR-80 és BTR-80A harcjárművek modernizálása, amelyet 2005. és 2010. közötti időszakban, a társaság keretszerződés alapján végzi. A magyar Kormány 2005. évben 77 db T-72 harckocsit és 4 db mentő-vontató járművet adományozott Iraknak. A részvénytársaság az amerikai Defense Solutions LLC. céggel kötött szerződés alapján elvégezte az eszközök megrendelő által elvárt műszaki állapotba hozását.

A Társaság javítási tevékenysége felöleli az Összhaderőnemi Parancsnokság állományába tartozó valamennyi harckocsi, harcjármű és gépjármű, mobil és telepített áramforrás aggregátor ipari nagyjavítása mellett a fegyverzettechnikai, műszaki-technikai és vegyivédelmi szakterületek eszközeinek javítását is.

Polgári tevékenységeik kialakításánál főleg a meglévő, haditechnikai tevékenységeinkhez szükséges kapacitások minél hatékonyabb működtetését vette figyelembe a társaság.

A társaságnál a minőségi munkavégzés stratégiai feladat. A minőségpolitika és stratégia azon a tudatosan vallott nézeten alapszik, amely szerint a társaság minden termelő és szolgáltató tevékenységével megrendelői igényeket elégíti ki, elsősorban a hon- és rendvédelmi, de mind több polgári területen is.

Privatizáció a védelmi ipari szektorban

A privatizáció vagy más szóval a magánosítás igen ismert fogalom a közgazdaságtanban, de igazából általánosan elfogadott meghatározása nincs.

A privatizáció tágabb értelmezésben a kormányzat gazdasági szerepének csökkentését, de nem teljes eltűnését jelenti, tehát bizonyos fokú államtalanítást, szűkebb értelmezésben az állami vállalatok vagyonának magánbefektetők számára történő eladását érthetjük alatta.

A rendszerváltás körül beindult magyarországi privatizációs folyamatokat a hazai közvélemény túlnyomó része negatívan ítélte meg. A privatizációt számos vélt és tényleges botrány kísérte, de így történt ez a világ többi országában is, ahol az elmúlt évtizedben jelentős privatizáció folyt.

Nem kitérve a hazai privatizációs folyamatok történeti áttekintésére, vizsgáljuk meg röviden a HM tulajdonú technikai részvénytársaságok vonatkozásában, a 2118/2006 (VI.30) Kormányhatározatban, azok privatizációja érdekében tett intézkedéseket, eseményeket.

Mi volt az elképzelés? A folyamat a HM 100%-os tulajdonában lévő részvénytársaságok Holdingba szervezésének lehetősége vizsgálatával indult, mely a gazdasági szakértők szerint

---

¹² www.currus.hu, letöltve: 2009. 03. 18. 10.30.

azt is jelentette, hogy az azt követő években megindulhatott volna ezeknek az állami társaságoknak a magánosítása, aminek a szándéka meg is jelent.

Három hadiipari cég kisebbségi részesedésének eladását elviekben már régóta fontolgatták a szaktárcánál.

A magánosítás a korábbi elképzelések szerint három minisztériumi vállalat tulajdonosi körébe magántársaságok bevonásával volt tervezett. A részvények többsége – legalább 51 százaléka – persze a szaktárca tulajdonában maradt volna, viszont a vásárlók felfrissíthették volna a cégek tevékenységét.

A „privatizációs kísérlet” három, alapvetően technikai jellegű céget érintett, a HM Currus Gödöllői Harcjármű-technikai Rt.-t, a HM Arzenál Rt.-t és a HM Armcom Kommunikációtechnikai Rt.-t.

Ezeknél a cégeknél azért kívánt átalakításokat a szaktárca, mert e bevételeik nagy része a honvédség megrendeléseiből származott és származik napjainkban is, ez viszont hosszú távon nem tartható a leépített magyar haderő csökkenő szükségletei miatt. A magánbefektetők bevonása azonban lehetőséget nyújthatott volna a civil megrendelésekre is.

A HM tulajdonú gazdasági társaságok privatizációja sikertelenségének háttere

Gyakorlatilag már a pályázati anyagok¹³ megvásárlásánál sejteni lehetett, hogy rendkívül csekély lesz az érdeklődés, hiszen alig féltucatnyi érdeklődő volt, mely a későbbiekben vált nyilvánvalóvá a pályázati határidő leteltével. Sajnos egyetlen érvényes pályázat sem érkezett be csírájában elfojtva ezzel a gazdasági társaságok privatizációjával járó potenciális előnyök kihasználásának lehetőségét.

Az eredménytelenség fő okaiként a már a fentiekben többször megemlített negatív tendenciákat említhetjük meg, melyek az alábbiak szerint összegezhetők:

- A folyamatosan csökkenő, állami szintű, elsősorban a Magyar Honvédség modernizációs folyamatait támogató és a rendvédelmi szervek felszereléseinek fejlesztését célzó megrendelések nem vetítették előre a kezdetekhez hasonló reális nyereség reális célként történő kitűzését.
- A csökkenő megrendelésekkel fordítottan arányosan növekedett a piacok telítettsége, mely szintén távol tartotta a pályázókat a befektetések megkockáztatásától.
- Figyelembe véve a műszakilag megrekedt színvonalat, valamint a helyenként elmaradottságra utaló technológiai hátteret, illetve a Magyar Honvédség, mint legfőbb hazai megrendelő, technikai színvonalát, gyakorlatilag nem a kutatás-fejlesztés, az új technológiák alkalmazása, hanem a kifutó technikai modellek folyamatos modernizálása, felújítása lehetett az egyik fő vállalati-stratégiai cél,

---

¹³ A pályázati felhívást 2007. augusztus 31-én tette közzé az állami Privatizációs és Vagyonkezelő Zrt. a Honvédelmi Minisztérium megbízásából az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. Törvény, valamint a 2118/2006. (VI.30.) Kormány határozata 3. számú mellékletében foglaltak alapján, nyilvános egyfordulós pályázat formájában.

ami nem igazán csábító. Ilyen körülmények között nem lehetett összeegyeztetni a belső és külső piacokra történő kitörés potenciális lehetőségét a valósággal, vagyis az elavult technikai eszközpark modernizációjára történő koncentrációval.

- A szövetségi tagságunkból (NATO/EU) adódó előnyök tekintetében nem kerültek jól érthetően kiemelésre azok a potenciális kitörési pontok, lehetséges előnyök, melyek a műszaki-technikai specializáció révén a szövetség haderőfejlesztése folyamatában reálisan jelentkezhettek volna.

Lehetséges kitörési pontok

A sikertelen privatizáció ellenére minden gazdasági társaság elemi érdeke, hogy a folyamatosan jelenlévő negatív hatások ellenére, megtalálja azokat a kitörési pontokat, ahol a kereslet-kínálat egészséges egyensúlyának megteremtésével biztosíthatja a fennmaradást és adott esetben a fejlődést, a profitorientált termelést.

Mindhárom szóban forgó gazdasági társaság fennmaradása és fejlődése egyik alappillérenek a **Magyar Honvédség** új nemzetközi kihívásokra adandó technikai vonatkozású válaszai ipari háttérének biztosítását látom. Az expedíciós képességek kialakítása, azok megszerzése rendkívül széles spektrumú és összetett követelményrendszer mentén történő megvalósítást feltételez, melyben nagy szerepet kaphatnak a védelmi szféra gazdasági társaságai is a hadfelszerelés fejlesztése tekintetében.

A kitörés második és harmadik pilléreinek tekinthetjük a **belső** és **külső** piacokra történő kijutást, melynek releváns példaként említhetjük a HM Arzenál ZRt-t, amely saját fejlesztésű és gyártású eszközeinkben, valamint az ezekből, illetve más gyártók termékeiből épített rendszerekben felhasználja a legújabb kutatási, fejlesztési eredményeket. A minőséget szakemberei nagy tapasztalata és az alkalmazott eszközök nagy megbízhatósága is garantálja.

Az elmúlt időszakban számos különböző fizikai elven működő külsőtéri behatolás jelző érzékelő kifejlesztésére került sor, amelyek eddig még elsősorban katonai felhasználói területen kerültek alkalmazásra, de számos polgári területen is felhasználhatóak.

Biztonságtechnikai vonatkozású tevékenységei felölelik a szektor szinte teljes skáláját: ¹⁴

- Külsőtéri behatolás jelző rendszerek
- Beléptető rendszerek
- Kamerás megfigyelő rendszerek
- Betöréscijelő rendszerek
- Tűzjelző és oltó rendszerek
- Személy és csomagátvizsgáló rendszerek
- Komplex biztonságtechnikai rendszerek

A fentiekén kívül, a HM Arzenál Zrt. több éve foglalkozik műholdas távfelügyeleti rendszerek fejlesztésével, gyártásával és forgalmazásával. A megvalósított rendszerek között megtalálhatók az egyszerű biztonsági távfelügyeleti-, kommunális és szolgáltató járműpark műholdas távfelügyeletét biztosító-, a tömegközlekedést és a szállítmányozási tevékenységet támogató-, valamint bevetés-irányítást felügyelő rendszerek.

---

¹⁴ www.hmarzenal.hu, letöltve: 2009. 03. 18. 10.00.

A rendszer minden eleme - hardver és szoftver elemek egyaránt - saját fejlesztésűek, így azok egyedi igények szerint átalakíthatók, továbbfejleszthetők, szervizelhetők. Termékeik minőségét és megbízhatóságát a rendszerekben alkalmazott márkás elektronikai egységek és a munkatársaink szakértelme garantálja.

A piaci versenyben nem csak a meglévő eredményekre támaszkodnak, hanem további innovatív tevékenységgel biztosítják a GPS alapú termékek választékát.

Összefoglalás

A védelmi ipar szerkezet-átalakítása másként ment végbe az Egyesült Államokban és Európában. Az EU sajátos helyzete az, hogy sok védelmi ipari cég és sok nemzeti piac létezik. Az EU-ban képesek ugyan mindent előállítani, de az amerikai óriáscégekkel összehasonlítva az európai vállalatok még gyengék mind a jövedelemtermelésben, mind a piaci, mind pedig az exportrészesedésben.

A bel és külföldi piacok elvesztésének orvoslása igen fontos feladat. Fontos, hogy a védelmi ipar, ne csak a „viszonylagosan biztos” Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek megrendeléseire támaszkodjon, hanem más lehetséges magyar és külföldi együttműködő megnyerése kell, hogy előtérbe kerüljön. Továbbá az EU és NATO tagság előnyeinek maximális kihasználásával magas technológiai szintű versenyképes termékekkel teremthető meg a versenyben való aktív részvétel lehetősége.

Az európai méretű védelmi ipari vállalatok kialakítása érzékenyen érinti az EU kis tagországait, amelyek nem kapnak őket megillető részt a védelmi ipari kooperációból és a piacvesztésük is jelentősebb.

A hátrányok kiküszöbölésére ezek az országok a védelmi ipari kapacitásuk részben polgári termelésre történő átállításával, részben a nagyobb országokkal történő kooperációval, részben pedig a specializált és kettős felhasználású termékek előállításával tesznek kísérletet (Hasonlóan az ARZENÁL-hoz). Ezeket az országokat azonban erőteljesebben érinti a csökkent piaci lehetőség, az export beszűkülése és a kutatás és fejlesztés finanszírozhatatlanságának a problémája.

Az EU-hoz nemrégiben csatlakozott közép-európai országokat egyaránt érinti a gazdaság átalakításának folyamatos kényszere, a piacgazdaság megfelelő működése és a makrogazdaság működőképességének fenntartási igénye, s mindez kihat a védelmi ipar területére is, melynek fő jellemzői a technológiai lemaradás, a profittermelésre képtelen állóeszközpark, a beszűkült export, részben kihasználatlan kutatási és fejlesztési központok és védelmi ipari üzemek, valamint forráshiány.

Ebből a helyzetből keresik a kiutat és országonként más és más megoldási lehetőségeket alkalmaznak

Felhasznált irodalom

Törvények:

- A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény

Rendeletek, határozatok:

- 1009/2009. (I. 30.) Kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti katonai Stratégiájáról
- 2118/2006. (VI. 30.) Korm. Határozat az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről.
- 2118/2006. (VI. 30.) Korm. Határozat az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről.
- 228/2004. (VII. 30.) Korm. Rendelet: A védelem terén alapvető biztonsági érdeket érintő, kifejezetten katonai, rendvédelmi, rendészeti célokra szánt áruk beszerzésére, illetőleg szolgáltatások megrendelésére vonatkozó sajátos szabályokról.

HM utasítások:

- 40/2008 (HK 9.) HM utasítás a honvédelmi miniszter által vagy részvételével alapított közhasznú társaságok és a Honvédelmi Minisztérium között létrejött közhasznúsági-keretmegállapodásokról és az azok végrehajtására kötött támogatási megállapodásokról

Könyv, szakdolgozat, disszertáció:

- Hanitz Zsolt őrnagy: A Honvédelmi Minisztérium által alapított gazdasági társaságok, a rögzített hadiipari kapacitások. Szakdolgozat ZMNE 2007.
- Yudit Kiss: The Defence Industry in East-Central Europe Restructuring and Conversion Oxford University Press, Oxford–New York, 1997. (SIPRI Monographs.)
- Szegedi László: A magyar védelmi ipar helyzete és várható fejlesztési feladatai – nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével – az Európai Unióhoz való csatlakozás tükrében. Integrációs és Fejlesztési Munkacsoport-biztonsági és Védelempolitikai Témacsoport. 2002.
- Botos Katalin: Piac- és állam- történeti áttekintés.
- Tóth Máté (szerk.)- Baksay Gergely - Bilek Péter- Czakó Veronika-Gáspár Pál - Orbán Gábor: A privatizáció összehasonlító elemzése a csatlakozó és egyes átalakuló gazdaságokban. International Center for National Growth – European Center. Budapest 2003. szeptember.

Folyóiratcikkek:

- Hadiiparunk aktuális kérdései, Védelmi Információs Központ, 2000.
- Mihályi Péter: Privatizáció és globalizáció – avagy az Anti-equilibrium újrafelfedezése. Közgazdasági Szemle, XLVII. évf., 2000. november.

Internetes források:

- www.hmarzenal.hu; letöltve: 2009. március 09. 16.11.
- www.currus.hu; letöltve: 2009. március 09. 16.20.
- www.armcom.hu; letöltve: 2009. március 09. 16.50.